

© Traducerea și permisiunea pentru republicare au fost oferite de către Curtea Constituțională a Republicii Moldova în scopul includerii sale în baza de date HUDOC a Curții.

© The present text and the authorisation to republish it were granted by the Constitutional Court of the Republic of Moldova for the purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© La traduction et l'autorisation de republier ont été accordées sous l'autorité de la Cour Constitutionnelle de la République de Moldova à son inclusion dans la base de données HUDOC de la Cour.

Guðmundur Andri Ástráðsson v. Islanda [MC] - [26374/18](#)

Hotărârea 1.12.2020 [MC]

Articolul 6

Proceduri penale

Articolul 6-1

Tribunal instituit de lege

Participarea unui judecător a cărui numire a fost viciată de marja discreționară necorespunzătoare a executivului, fără un control judecătoresc național și o redresare efective: *încălcare*

În fapt – Curtea de Apel nou-stabilită, care a devenit operațională în 2018, a respins recursul reclamantului formulat împotriva condamnării sale. Reclamantul s-a plâns că unul din judecătorii completului, A.E., a fost numit cu încălcarea procedurilor stabilite în dreptul național. Curtea Supremă a recunoscut că numirea judecătorului a fost defectuoasă. În primul rând, doamna ministru al Justiției a încălcat dreptul național prin înlocuirea a patru candidați – despre care Comitetul de Evaluare a considerat că se numără între primii cincisprezece calificați – cu alții patru, inclusiv cu A.E. – care nu intra în primii cincisprezece – fără a efectua o evaluare independentă a faptelor sau fără a oferi motive adecvate pentru decizia ei. În al doilea rând, Parlamentul nu a organizat o procedură de votare separată pentru fiecare candidat în parte, așa cum prevedea dreptul național, ci a votat, în schimb, *en bloc* în favoarea listei doamnei ministru. Totuși, Curtea Supremă a reținut că aceste nereguli nu puteau fi considerate ca anulând numirea și că reclamantul a avut parte de un proces echitabil. Într-o hotărâre din 12 martie 2019 (vezi [Nota informativă 227](#)), o Cameră a Curții a reținut, cu cinci voturi la două, că a existat o încălcare a dreptului la un tribunal „instituit de lege”. În aceste scopuri, testul decisiv a constatat în verificarea existenței unei încălcări „flagrante” a dreptului național. La cererea Guvernului, cazul a fost trimis la Marea Cameră.

În drept – Articolul 6 § 1: Sarcina Marii Camere s-a limitat la stabilirea *consecințelor* încălcărilor dreptului național, în special la a verifica dacă participarea judecătorului A.E. l-a privat pe reclamant de dreptul de a fi judecat de un „tribunal instituit de lege”. Cazul i-a oferit o posibilitate de a perfecționa și de a clarifica semnificația conceptului de „tribunal instituit de lege”, în special prin analiza modului în care ar trebui interpretate componentele sale individuale, astfel încât să reflecte mai bine scopul său și să se asigure că protecția pe care o oferă este efectivă cu adevărat. Marea Cameră a mai analizat relația conceptului cu alte „exigențe instituționale” (independența și imparțialitatea).

(a) Întinderea exigenței unui „tribunal instituit de lege”

1. „*Tribunal*”: Un „tribunal” este caracterizat de funcția sa judiciară și trebuie să îndeplinească o serie de exigențe, cum ar fi independența, în particular de executiv, imparțialitatea și mandatul funcției membrilor săi. Mai mult, noțiunea de „tribunal” presupunea ca acesta să fie compus din judecători selectați pe bază de merit printr-un proces riguros care să asigure că erau numiți cei mai calificați candidați – atât în termeni de competență tehnică, cât și în termeni de integritate morală. Cu cât mai sus era situat un tribunal în ierarhia judecătorească, cu atât mai exigente trebuiau să fie criteriile de selecție. Judecătorii din afara profesiei puteau fi supuși unor criterii diferite de selecție, în special în privința competențelor lor tehnice.

2. „*Instituit*”: Având în vedere implicațiile sale fundamentale pentru funcționarea adecvată și pentru legitimitatea puterii judecătorești într-un stat democratic guvernat de preeminența dreptului, procesul

de numire a judecătorilor constituia un element inerent al conceptului de „constituire” a unei curți sau a unui tribunal „instituit de lege”. De vreme ce jurisprudența relevantă a Curții de până acum viza, în mod predominant, încălcări ale normelor naționale care reglementau competența unui tribunal sau care aveau efecte imediate privind compunerea sa, au existat precedente care indicau acea direcție, cum ar fi *Ilatovskiy v. Rusia* (6945/04, 9 iulie 2009). Mai mult, o asemenea abordare și-a găsit sprijin în scopul exigenței „instituit de lege”: reflectând principiul preeminenței dreptului, ea urmărea să protejeze puterea judecătorească de influența externă ilegală, mai ales de influența executivului. Procesul de numire a judecătorilor putea fi supus unei asemenea ingerințe nepotrivite și, prin urmare, reclama o analiză strictă. Exigența amintită mai cuprindea prevederile dreptului național referitoare, în special, la independența membrilor unui tribunal. Așadar, era evident că încălcările dreptului care reglementa procesul de numire în funcție a judecătorilor putea face ca participarea judecătorului relevant la examinarea unui caz să fie „defectuoasă”. În fine, sub acest aspect, mai exista un consens considerabil în rândul statelor studiate.

3. *„De lege”*: Natura și întinderea cazurilor judecate de Curte pretindeau mai mult stabilirea existenței unei baze legale a tribunalului care judeca un caz și dacă exigențele dreptului național au fost respectate la constituirea și funcționarea acelui tribunal. Totuși, exigența unui „tribunal instituit de lege” mai presupunea exigența unui „tribunal instituit potrivit legii”. Această exigență nu urmărea în niciun caz să impună uniformitatea în practicile statelor membre. Nu se putea considera că exigența era diminuată prin simplul fapt că executivul avea o influență decisivă asupra numirilor. Preocuparea de aici referitoare doar la asigurarea faptului că dreptul național relevant privind numirile în funcția de judecător a fost exprimată în termeni lipsiți de echivoc, în măsura posibilă, astfel încât să nu permită ingerințe arbitrare, inclusiv din partea executivului.

4. *Relația reciprocă dintre exigențele „independenței”, „imparțialității” și „tribunalului instituit de lege”*: Examinarea în baza condiției „tribunalului instituit de lege” nu trebuia să omită scopul comun împărtășit cu garanțiile „independenței” și „imparțialității”, și anume cel al sprijinirii principiilor preeminenței dreptului și separării puterilor. Prin urmare, trebuia să se cerceteze în mod sistematic dacă presupusa deficiență dintr-un anumit caz era atât de gravă încât să submineze principiile fundamentale menționate mai sus și să compromită independența tribunalului în discuție. „Independența” se referea, în această privință, la personalul necesar și la independența instituțională cerută pentru luarea unor decizii imparțiale și caracterizate, deopotrivă, de (i) o stare de spirit care denotă rezistența judecătorului la presiunile externe ca o chestiune de integritate morală și (ii) un set de aranjamente instituționale și operaționale – implicând atât o procedură prin care judecătorii pot fi numiți de o manieră care le asigură independența și criterii de selecție bazate pe merite –, care trebuie să asigure garanții împotriva influențelor nepotrivite și/sau marjei discreționare nelimitate a altor puteri ale statului, atât la etapa inițială a numirii unui judecător, cât și în timpul exercitării sarcinilor sale.

(b) Testul pragului

Marea Cameră a aprobat logica și esența generală a testului „încalcării flagrante” introdus de Cameră, dezvoltându-l mai departe (mai jos). Totuși, pentru a evita ambiguitatea, ea a decis să nu aplice același concept. De vreme ce statelor contractante trebuie să li se acorde o anumită marjă de apreciere, următoarele criterii, privite în mod cumulativ, ofereau o bază solidă care să ghideze Curtea –și, în fond, tribunalele naționale – la evaluarea gravității deficiențelor dintr-o procedură concretă de numire în funcția de judecător, gravitate care să presupună o încălcare a dreptului la un tribunal instituit de lege, și la evaluarea asigurării echilibrului dintre principiile concurente în mod corect și proporțional în circumstanțele particulare ale unui caz.

1. *Primul pas al testului*: În principiu, trebuie să existe o încălcare *manifestă* a dreptului național, în sensul în care încălcarea trebuie să poată fi constatată în mod obiectiv și veritabil. În general, Curtea cedează în fața interpretării tribunalelor naționale care constată o încălcare a dreptului național, atât timp cât încălcarea nu este „flagrantă” – adică atât timp cât constatările tribunalelor naționale nu pot fi considerate arbitrare sau nerezonabile în mod manifest. Totuși, lipsa unei încălcări manifeste nu exclude, ca atare, posibilitatea unei încălcări a dreptului la un tribunal stabilit de lege. Pot exista circumstanțe în care procedura numirii în funcția de judecător care pare să fie conformă cu normele naționale relevante produce, cu toate acestea, rezultate incompatibile cu scopul și cu obiectul dreptului din Convenție. În asemenea circumstanțe, Curtea trebuie să-și continue examinarea în baza celei de-a doua și a celei de-a treia etape a testului.

2. *Cel de-al doilea pas al testului:* Încălcarea în discuție trebuia analizată în lumina obiectului și a scopului exigenței unui „tribunal instituit de lege”, și anume asigurarea capacității puterii judecătorești de a-și îndeplini obligațiile liberă de ingerințele nepotrivite și, prin urmare, menținerea preeminenței dreptului și a separației puterilor. Prin urmare, doar încălcările care se referă la normele fundamentale ale procedurii numirii în funcție a judecătorilor – adică încălcările care afectează *esența* dreptului la un „tribunal instituit de lege” – erau predispuse să conducă la încălcarea acestui drept (de exemplu, numirea în funcția de judecător a unei persoane care nu îndeplinește criteriile de eligibilitate relevante – sau încălcările care altfel pot submina scopul și efectul exigenței „instituit de lege”, în interpretarea Curții). În această privință trebuie avut în vedere scopul legii încălcate, adică dacă aceasta urmărea să prevină ingerințele nepotrivite ale executivului în activitatea puterii judecătorești. În consecință, încălcările de o natură pur tehnică care nu aveau vreo influență cu privire la legitimitatea procesului trebuiau considerate ca situându-se sub pragul relevant.

3. *Cel de al treilea pas al testului:* Controlul efectuat de tribunalele naționale, în cazul în care exista unul, cu privire la consecințele juridice – în sensul drepturilor unei persoane garantate de Convenție – ale încălcării unei prevederi naționale privind numirile în funcția de judecător juca un rol semnificativ la stabilirea unei eventuale încălcări a dreptului la un „tribunal instituit de lege” și, prin urmare, făcea parte din test. Un asemenea control trebuia efectuat pe baza standardelor relevante ale Convenției, punând în balanță în mod adecvat interesele concurente vizate. În special, trebuia asigurat un echilibru pentru a se stabili dacă exista o nevoie socială presantă – de natură substanțială și convingătoare – care să justifice îndepărtarea de la principiile certitudinii juridice și inamovibilității judecătorilor, fiind relevante, în circumstanțele speciale ale unui caz. Acolo unde controlul național era conform cu Convenția și au fost formulate concluziile necesare, Curții i-ar trebui motive puternice pentru a-și substitui analiza cu cea a tribunalelor naționale.

Lipsa unui termen de prescripție precis în interiorul căruia putea fi contestată o neregulă în legătură cu procedura de numire nu conduce, la modul practic, la contestarea numirilor pe termen nelimitat. Odată cu trecerea timpului, respectarea certitudinii juridice va dobândi o pondere crescândă în legătură cu dreptul individual al litigantului la un „tribunal instituit de lege” în exercițiul de punere în balanță care trebuie efectuat. Trebuie avute în vedere dificultățile probatorii care pot apărea odată cu trecerea timpului și termenele de prescripție legale relevante aplicabile în cazul contestațiilor de o asemenea natură în dreptul național.

(c) Aplicarea testului la circumstanțele acestui caz

1. *Dacă a existat o încălcare manifestă a dreptului național* – Având în vedere constatările Curții Supreme a Islandei, prima condiție a testului a fost îndeplinită în mod clar.

2. *Dacă încălcările dreptului național afectau o prevedere fundamentală a procedurii de numire judecătorilor* – A existat o încălcare gravă a unei prevederi fundamentale a procedurii naționale de numire a judecătorilor analizată în special în lumina scopului său principal: cel de a limita influența executivului (prin implicarea unui Comitet de evaluare) și, prin urmare, de a consolida independența puterii judecătorești din Islanda.

Cu referire la *încălcările comise de doamna ministru*, ea nu a explicat de ce a ales un candidat în defavoarea altuia, așa cum o impunea dreptul național. Toți cei patru candidați adăugați de acesta au obținut mai multe puncte la capitolul experiență judecătorească decât cei patru eliminați. Totuși, în lista inițială pregătită de Comitetul de evaluare existau candidați care au obținut rezultate chiar mai mici pentru experiența judecătorească decât cei patru candidați eliminați, pe care doamna ministru a decis să-i mențină. În mod similar, printre candidații care nu erau recomandați de Comitet, se numărau cei care au obținut un scor mai mare pentru experiența judecătorească, decât cei patru aleși, eventual, de doamna ministru. Deși se susținea că doamna ministru ar fi avut în vedere și factori subiectivi, cum ar fi „succesul” în carieră, nu exista nicio explicație cu privire la modul în care l-a măsurat. Acțiunile doamnei ministru erau de o asemenea natură încât provocau îngrijorări justificate în mod obiectiv că a acționat din motive politice: afirmațiile reclamantului referitoare la conexiunile politice dintre doamna ministru și soțul judecătoarei a cărei candidatură era contestată nu puteau fi ignorate; mai mult, doamna ministru era membru al unui partid politic care forma majoritatea în Guvernul de coaliție și doar datorită voturilor acestei majorități propunerea ei a fost adoptată de Parlament. Faptul era suficient să afecteze legitimitatea și transparența procedurilor în întregime.

Cu referire la *deficiențele de procedură din fața Parlamentului*, nu doar că acesta nu i-a solicitat doamnei ministru să ofere motive obiective pentru propunerea sa, ci nu a respectat nici normele speciale privind votarea, care i-au subminat rolul său de supraveghere ca autoritate de control împotriva exercitării abuzive a marjei discreționare a executivului. În consecință, convingerea reclamantului că hotărârea Parlamentului a fost determinată, în primul rând, de considerații politice de partid nu putea fi considerată nefondată.

3. *Dacă acuzațiile referitoare la dreptul la un „tribunal instituit de lege” au fost reexamine și redresate de o manieră efectivă de către tribunalele naționale* – Curtea Supremă nu a efectuat o evaluare conformă cu Convenția și nici nu a examinat problema realizării obiectivului garanției conceptului „instituit de lege”. În primul rând, chiar dacă această curte avea competența să examineze și să remedieze efectele neregulilor menționate anterior, ea nu a tras concluziile necesare din propriile constatări. Accentul pus pe simplul fapt că numirile au devenit oficiale sugera o acceptare sau chiar o resemnare, că nu avea niciun cuvânt de spus ulterior cu privire la chestiune. Curtea Supremă s-a axat în principal pe problema implicațiilor reale ale neregulilor asupra independenței sau imparțialității judecătorului A.E., problemă care nu avea nicio legătură cu evaluarea unei chestiuni separate referitoare la respectarea exigenței unui „tribunal instituit de lege”. În al doilea rând, Curtea Supremă nu a răspuns la niciunul dintre argumentele foarte precise și extrem de pertinente ale reclamantului și la susținerile referitoare la cel din urmă aspect (vezi mai sus). Prin urmare, din hotărârea sa nu era clar de ce încălcările de procedură contestate nu erau de o asemenea natură încât să compromită legalitatea numirii lui A.E. și, în consecință, legalitatea participării lui ulterioare în cazul reclamantului. În al treilea rând, cu referire la echilibrul care trebuia asigurat de către Curtea Supremă, chiar dacă trecerea unei perioade de timp putea să încline, în principiu, balanța în favoarea „certitudinii juridice”, nu era cazul în aceste circumstanțe. Numirea lui A.E. și a celorlalți trei candidați în discuție nu a fost contestată imediat după terminarea procedurii relevante și neregulile constatare au fost stabilite chiar înainte de ocuparea funcției.

Restricția afișată – și eșecul de a asigura un echilibru corect între protejarea principiului certitudinii juridice, pe de o parte, și menținerea respectării legii, pe de altă parte – nu se referea la acest caz, dar exista în practica stabilită a Curții Supreme. Această practică ridică probleme din două motive principale. În primul rând, ea subestima rolul semnificativ pe care îl are puterea judecătorească în menținerea *checks and balances* inerente separației puterilor. În al doilea rând, având în vedere semnificația și implicațiile încălcărilor în discuție, precum și rolul fundamental important pe care îl are puterea judecătorească într-o societate democratică guvernată de preeminența dreptului, efectele unor asemenea încălcări nu puteau să se limiteze în mod justificat la candidații individuali care au fost nedreptățiți prin nenumire, ci vizau, în mod necesar, publicul general.

4. *La modul general*: Reclamantului i s-a refuzat exercitarea dreptului la un „tribunal instituit de lege”, din cauza participării în procesul său a unui judecător a cărui procedură de numire a fost viciată prin nereguli care au afectat însăși esența dreptului în discuție.

Concluzie: încălcare (unanimitatea).

Curtea a constatat că problema compromiterii, prin aceleași nereguli, a independenței și a imparțialității aceluiasi tribunal nu impune o examinare suplimentară.

Articolul 46: Constatarea existenței unei încălcări în acest caz nu putea fi avută în vedere, ca atare, pentru a-i impune statului reclamat o obligație în baza Convenției de a redeschide toate cauzele similare care au dobândit, de atunci, efectul de *res judicata*, în conformitate cu dreptul islandez.

Articolul 41: Constatarea existenței unei încălcări a constituit o satisfacție echitabilă în acest caz.